

Még nincs huszonöt éve, hogy Magyarország nyugati határán lyukat vágtak a Vasfüggönybe, a Nyugat- és Kelet-Európát akkoriban elválasztó, szigorúan őrzött szögesdrótba. Mára már az utolsó apró határállomások és vámhivatalok is eltűntek az EU-társországok – Szlovákia, Ausztria és Szlovénia – között, vagy azokat büféné, éjszakai klubbá alakították, és már mindenkinek megszokott a szabad mozgás a schengeni övezetben.

Ahogy Önök közül már néhányan tudják vagy olvasták, szabadságomat minden évben a magyar határ közelében lévő, Kelet-Szlovéniában fekvő Lendván (Lendava) töltöm. A régiót Muravidéknek (Prekmurje) hívják, és nevét a Mura (Mur) folyónak köszönheti, amely a területet elválasztja Szlovénia többi részétől. Mivel a régió Trianon előtt Magyarországhoz tartozott, kulturális háttere a kis magyar kisebbségével máig igen sajátos.

A zöldhatár nyomában

Még régebben még a *kis-határon*, a helyi lakosok kis határátkelőjén sem mehettek át, az elmúlt néhány évben végre elég szabadnak éreztem magam ahhoz, hogy gyalog útnak eredjek és megkeressem a Lendva szőlőhegyein túli erdők mélyén rejtőzködő zöldhatárt. Egy valódi felfedezőút várt rám!

Az első gond az volt, hogy az évek során Lendváról és környékéről összegyűjtött összes térképem a határterületet, egy nagy erdőt, gyakorlatilag egy szürke foltként ábrázolta. Régebben persze jó oka volt annak, hogy a határmenti régi ösvényeket a keleti blokk Magyarország és 'Jugoszlávia' között ne tüntessék fel a térképeken. Ám úgy tűnik, még az újabb térképanyagoknál is, pont a határon túli területeket használják a jelmagyarázat, reklámok és egyéb közlendők feltüntetéséhez. Olykor pedig a térkép a határnál egyszerűen befejeződik. A magyar oldalon is ugyanez a probléma játszódik közre: még a www.turistautak.hu digitális térképei is csak a határ magyarországi oldalán lévő kis utakat jelölik, a Szlovéniába vezető (rég) összeköttetés(ek)e) nem.

Néhány évvel ezelőtt, első felderítő gyalogtúráim során a térképemen szereplő út végéről arra az ösvényre tértem, amelyikről azt gondoltam, elvezethet az erdő és a határ túloldalán lévő első falu felé. De az erdő közepén minden kis út és ösvény egy kanyarral visszatért oda,

Magyar Köztársaság
Republiek Hongarije

ahonnan elindultam: Szlovéniába. Úgy gondoltam, hogy valahol keresztben kellene átvágnom az erdőn, de ekkor még nem mertem elhagyni a kitaposott ösvényeket, mert a távolban lövéseket hallottam, és tudtam, hogy a környéken szorgalmasan vadásznak. Dolgavégezetlenül ballagtam hát vissza anyósomhoz.

Másnap a Bánffy Központban (ami a helyi magyar művelődési ház, internetkávézó és kávéház) egy munkatársának elmeséltem

viszontagságaimat és a határ keresésére indított túrámat. A pultos hölgy elmondta, ő sem tudja pontosan, hogy hol van, de másoktól hallotta, hogy az utolsó elágazásnál nem balra kell fordulni, ahogy én tettem, hanem egyenesen kell haladni, és néhány száz méter után, ahol az út jobbra, dél felé fordul, egy alig észrevehető erdei ösvényre kell térnem balra. Ez lesz az út a határ felé.

A 6. oldalon folytatjuk

Start van de grensroute

Tekst en foto's:
Edwin van Schie
Fordította: Törteli Nikolett

Op zoek naar de groene grens

Lendva: uitzicht op de Muravallei
Voorgond rechts: Bánffy-kasteel

Het is nog net geen vijftwintig jaar geleden dat er aan de Hongaarse westgrens een gat werd geknipt in het IJzeren Gordijn, de zwaarbeveiligde prikkeldraadgrens tussen het West- en Oost-Europa van toen. Inmiddels zijn aan de grenzen met mede-EU-landen Slowakije, Oostenrijk en Slovenië ook de laatste grenshokjes en douanekantoortjes verdwenen of omgebouwd tot snackbar of nachtclub en is iedereen eraan gewend zich vrijelijk te kunnen bewegen in het Schengen-gebied.

Zoals sommigen van u wel weten of hebben gelezen, kom ik privé elk jaar in het plaatsje Lendva (Lendava), gelegen in oostelijk Slovenië nabij de Hongaarse grens. Deze regio heet **Muravidék** (Prekmurje) en dankt zijn naam aan de rivier de **Mura** (Mur) die het gebied van de rest van Slovenië afsnijdt. Omdat de regio vóór Trianon bij Hongarije hoorde is het nog steeds een gebied met een geheel eigen culturele achtergrond en een kleine Hongaarse minderheid.

Terwijl ik vroeger nog niet eens de **kis-határ** over mocht, een van de kleine grensovergangen voor lokale bewoners, voelde ik me de afgelopen paar jaar eindelijk vrij genoeg om wandelend op zoek te gaan naar de groene grens diep verscholen in de bossen voorbij de wijnbergen van Lendva. Het zou een ware ontdekkingstocht worden!

Het eerste probleem was dat op alle kaarten die ik in de loop der jaren van Lendva en omgeving

Zuidelijke wijnhellingen van Lendvahegy
Lendavske Gorice

Az évek során Lendva borvidékének valamennyi útját és ösvényét felfedeztem, és a hegyre vezető, hiányosan jelzett gyalogutakat is ismertem, ezért úgy döntöttem, egy végső kísérletet teszek arra, hogy megtaláljam a Magyarországra vezető utat, és egyúttal térképet is készítek róla. Nem volt Garmin navigációs rendszerem, de a régi HTC-m

a GPS segítségével láthassam, éppen hol vagyok. Erről már korábban, lapunk 43. számában írtam. A múlt nyáron világossá vált számomra, hogy a Google és a Google Earth már behozta lemaradását, amikor az egyik szőlőhegy tetején nagy táblákon a területről készített hatalmas Google Earth-felvételekkel találtam szembe magam!

had verzameld, juist het grensgebied, een groot bos, feitelijk een grijze vlek was. Vroeger was er natuurlijk een goede reden om de oude paden in het grensgebied tussen het Oostblok-Hongarije en 'Joegoslavië' niet op kaarten af te beelden, maar ook op recenter kaartmateriaal blijkt juist het gebied voorbij de grens meestal gebruikt voor de legenda, reclame of andere mededelingen. Soms ook houdt de kaart gewoon op bij de grens. Hetzelfde probleem speelt ook aan de Hongaarse kant: zelfs de digitale kaarten van www.turistautak.hu geven alleen maar de weggetjes aan de Hongaarse kant van de grens weer en niet de (oude) verbinding of verbindingen naar de Sloveense zijde.

Tijdens een eerste verkennende wandeling, een paar jaar geleden, nam ik vanaf het eind van het laatste stukje weg dat op mijn kaart stond, het pad dat in de richting leek te lopen van het eerste dorpje aan gene zijde van het bos en de grens. Maar midden in het bos liepen alle weggetjes en paden met een boog weer terug naar waar

ik vandaan was gekomen, naar Slovenië. Ik nam aan dat ik ergens dwars door het bos zou moeten, maar durfde op dat moment nog niet de gebaande paden te verlaten, omdat ik in de verte geweerschoten hoorde en wist dat er in de omgeving ijverig wordt gejaagd. Onverrichterzake liep ik maar weer terug naar schoonmama.

De volgende dag vertelde ik in het Bánffy központ, het lokale Hongaarse cultuurcentrum, internetcafé en koffie-huis, aan een medewerker over mijn wederwaardigheden en mijn zoektocht naar de grens. De barde wist het ook niet precies, vertelde ze me, maar van anderen had ze gehoord dat je bij de laatste viersprong niet linksaf moest, zoals ik had gedaan, maar rechtdoor en na een paar honderd meter, waar de weg naar rechts, naar het zuiden, afboog, een onopvallend bospad naar links moest nemen. Dat zou het pad naar de grens zijn.

In de loop der jaren had ik alle gewone wegen en paden door het prachtige wijngebied van Lendva al leren kennen en ik kende ook de niet goed aangegeven wandelpaden omhoog de berg op. Ik besloot de ultieme poging te ondernemen de route naar Hongarije te vinden en tegelijk in kaart te brengen. Ik had geen Garmin, maar mijn oude HTC met Hongaarse digitale kaarten die draaien onder Russische kaartensoftware, gaf mij wel de mogelijkheid om waypoints vast te leggen en om

Startpunt van de route:
pad achter het kasteel

hettek, azért, hogy távol tartásuk a kelet-európai menekülteket. Lendvahegy, egy szőlőhegyi kis falu egyik éppen arra járó lakójától – az egyszerűség kedvéért nevezzük Sanyi bácsinak – megkérdeztem, hogy itt tényleg föld alatti bunker volt-e. 'Nem' – mondta – 'vízartály... 'Hát igen, a képzelet olykor elragadja az embert.

A beszélgetésünk előtt nem sokkal felmáztam körülbelül a kilátó feléig. Ehhez először, mint egy kismajom, fel kellett húznom magam több mint két és fél méteres magasságba, ahol a létra kezdődött. Ám a kúzás-mászás mindig is a hobbijaim közé tartozott, így igazán elememben éreztem magam! (azt meg, hogy már elmúltam ötven, egyáltalán nem éreztem!) De mivel egy kicsit tériszonyos vagyok és a kilátó nem tűnt valami jól karbantartottnak (és különben sem arra készült, hogy bárki csak úgy felmásszon rá), megelégedtem a félúton elért kilátással.

Mégis úgy éreztem, mintha feladtam volna, ezért a 'Sanyi bácsival' folytatott következő beszélgetésem során úgy döntöttem, mégis megkísérlem legyőzni félelmeimet. Megkértem, hogy ha felértem a tetejére, fényképezzen le. Hatalmas izgalmmal, fokról fokra másztam felfelé a vaslétrán, egészen a tetejéig, ahol a korhadozó korlátba erősen kapaszkodva megörökíttettem magam Sanyi bácsival. A kilátás persze minden irányban lélegzetelállító volt: el lehetett látni Horvátországig, Maribor sípályás hegyeiig (több mint 80 km-re!), a Mura völgyéig, az

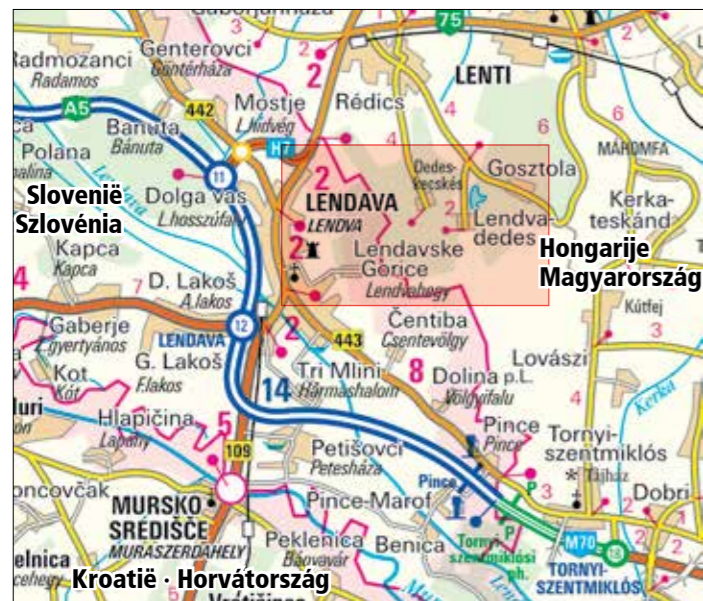
Órség dombjaiig és Ausztriáig! Mégsem tudtam teljesen elmerülni a gyönyörködésben, mert úgy tűnt, a rozsdás vasszerkezet bármelyik pillanatban megadhatja magát... Így hát gyorsan lemáztam, visszakaptam fényképezőgépet Sanyi bácsitól, és tovább indultam a zöldhatár keresésére. Az utolsó házak után, egy szinte teljesen benőtt **Državna meja**, Államhatár feliratú táblától néhány száz méterre az út jobbra

middels GPS te zien waar ik me bevond. Hierover heb ik in nummer 43 al eens geschreven. Dat dat alles inmiddels achterhaald is door Google en Google Earth werd me afgelopen zomer duidelijk toen ik boven op de wijnbergen opeens grote borden zag staan met daarop een grote Google Earth-opname van de omgeving!! Maar zover was ik bij mijn tweede ontdekkingsreis nog niet. Dankzij mijn smartphone met GPS wist ik dat ik niet kon ver-

dwalen en ging ik op weg, zo nu en dan een punt vastleggend op de papieren kaart en in mijn telefoon. Volgens de aanwijzingen kwam ik inderdaad bij de laatste viersprong. Hier stond een uitkijktoren en ik zag een bunker. Ik stelde me dan ook voor dat hier indertijd de wacht werd gehouden door soldaten van het Joegoslavische leger om Oost-Europese vluchtelingen tegen te houden. Aan een toevallige voorbijganger, een van de bewoners van het wijnbergdorpje Lendvahegy – laat ik hem maar Sanyi bácsi noemen voor het gemak – vroeg ik of dat inderdaad een onderaardse bunker was geweest. 'Nee,' zei hij, 'dat is een waterreservoir..! Tja, je fantasie kan ook teveel met je op de loop gaan.

Kort voor dit gesprekje had ik eerst al een stukje van de uitkijktoren beklommen, tot ongeveer halverwege. Daartoe had ik mij eerst als een aapje moeten optrekken naar een hoogte van ruim tweeënhalve meter waar pas het laddergedeelte begon. Maar klimmen en klauteren is altijd een van mijn hobby's geweest, dus ik was volkomen in mijn element! (dat ik de vijftig jaar al gepasseerd was, voelde ik helemaal niet!). Omdat ik echter een beetje last heb van hoogtevrees en ook omdat de uitkijktoren er niet zo heel goed onderhouden uitzag (en het sowieso niet de bedoeling was dat jan en alleman hem zou beklimmen) vond ik dat halverwege wel mooi genoeg was. Toch voelde dat als capitulatie en tijdens het daaropvolgende

Doorlezen op blz. 9

Detailkaart op de achterzijde van dit nummer · Túraterkép a hátsó borítón

orosz térképszoftverrel működő digitális Magyarország-térképem lehetővé tette, hogy útvonalpontokat helyezzek el, és hogy

Waterreservoir
Vízartály

Ám a második felfedezőúton még nem jutottam el ideig. A GPS-es okostelefonomnak köszönhetően nem tévedhettem el, elindultam hát, és itt ott egy pontot helyeztem el a papírtérképemen és a telefonmon.

El is értem az utasítások szerinti utolsó elágazást. Itt egy kilátó állt, és egy bunkert láttam. Rögtön el is képzeltem, ahogy a jugoszláv hadsereg katonái korábban itt őrköd-

fordult. Úgy taksáltam, az út valószínűleg visszavezet a Lendvától alig délre lévő borfaluba, Csente (Centiba). De az útnak ezt a részét már niet mutatta Lendva kis várostérképe, a nagyobb léptékú térképeken pedig már egyáltalán niet szerepelt.

A kanyarban meg is találtam a balra nyúló erdei ösvényt, amiről a Bánffy pultos hölgye mesélt. Az út földúttal kezdődött, amit láthatóan gyakran gebruikten fa-törzsen szállításhoz. Kis idő múlva a földút erdei ösvényre váltoot, és kb. 2 km után egy nagy fa feküdt op de weg. Ha biciklivel jöttem volna op de erdőbe, akkor op de utamak itt vége lenne! Talán ez a határ – gondoltam, és átmásztam rajta. Ránéztem op de telefoon digitaal térképére, en láttem, hogy de határ ténleg közeelebb jött. Hamarosan különböző fehér határjelző oszlopokkal találkoztem, amelyeken hol RS, hol MK szerepelt. Tehát meg hol op de Republika Slovenija, hol op de Magyar Köztársaság területén haladtam. Sokatmondó részlet, hogy egy évvel később, egy másik túram alkalmával, Orbán 'hatalomátvétele' után, miután az ország nevéet hivatalosan Magyarországára változtatták, észrevettem, hogy némi fehér festékkal igyekeztek eltüntetni de fekete, vésett K betűket. Itt tehát meg egy egyszerű határjelző oszlopnak is meg kell felelnie op de új rendszer akaratának.

Ezután de határ nagyjából másfél kilometeren keresztül haladt mellettem északi irányban. Így sosem jutok el Magyarországára. Valahol muszáj lesz jobbra, kelet felé fordulnom, hogy eljussak Lendvakecskésre, az első magyarországi faluskába. A falu niet is szerepelt op de nagyobb térképeken, csak Zala digitaal turistatérképe jelöli. Végre, egy hármas elágazás: itt el tudtam fordulni jobbra. Sajnos ez az ösvény is visszafordult észak felé, en már kezdtem veszíteni lelkesedésemből. Talán mégsincsen Magyarországára vezető ösvény, gon-

doltam, en most mehetek több száz métert op de bokrok között. Am ekkor egyszercsak op de fák között, tólem úgy 8 méterre megláttem egy ösvényt, ami párhuzamosan haladt op de enyémel. Nyomkereső szívem mindjárt gyorsabban kezdett verni, en de GPS-em szerint az ott niet messze niet lehetett más, mint Magyarország. Nagyjából száz méter megtétele után op de párhuzamosan haladó ösvényen, egy fán egy festett fehér csíkot láttem, op de levelek között pedig egy nyílást: egy (titkos) átjáró! Már csak pár lépés választott el op de magyarországi határmenti ke-

rékpár- en gyalogúttól, en néhány perccel később már házakat, egy öreg lakókocsi en veteményskerteket láttem: civilizált világ! Nagyon megörültem, mikor

Het nieuwe Hongarije... Az új Magyarország...

megláttem op de **Vasfüggöny túraút** feliratot angolul. Nyilvánvalóan egy nemzetközi gyalog- en kerékpárútra érkeztem op de magyar en szlovén határ mentén. Mindenesetre felfedezőútam meghozta eredményét.

Az öreg házak egyikének verandáján egy asszony üldögélt. Magyarul kérdeztem tőle, hogy ténleg Lendvakecskésen vagyok-e. 'Igen – mondta – op de központban!' Az asszony, nevezük Erzsikének, éppen gombát tisztított: egy napi szedés eredménye op de rédicsi erdőben. Büszkén mutatott nekem két vargányát.

Niet mondtam niet op de korty frissítő borra, en felhívtem op de feleségemet: minden rendben, Magyarországop vagyok! Természetesen el kellett mesélnem Erzsikének, hogy honnan jöttem en milyen úton érkeztem. A férje, Feri, ismeri ezeket az ösvényeket, meséli – mindig robogóval ment át op de zöldhatáron Lendvára, már régen is. A kilátó pedig op de lármafa – mondja, en abból az időből maradt fenn, amikor az emberek figyelmeztették egymást op de törökök közeledtére. Ekkor hatalmas zajt csaptak vagy tüzet gyűjtöttek, en op de tűz- vagy füstjelekkel jelezték op de veszélyt.

Akármiyen izgalmas is volt az odaút, szívesebben mentem volna vissza egy másik úton. Egy kört akartam megtenni, en északabba keresni egy utat, hogy végül ahhoz op de ponthoz érjek, ahol legelőszőr elakadtam. Ott is kellett, hogy legyen egy ösvény, gondoltam. Megkérdeztem hát Erzsit, hogy vannak-e más utak Szlovéniába. Hát igen, ő niet tudja megmondani, de op de férje, Feri igen. Feri még egy ideig az erdőben gombászott. Közösen sétáltunk egy darabon egy erdei ösvényen, ami op de házuk mögöl indult, en hangoosan kiabáltuk az erdőben: FERII! De már túl messze volt, niet jött válasz.

Úgy döntöttem hát, megkockáztatom az észak felé haladó ösvény követését. Itt több elágazás is volt, több embert is láttem gombát keresni, de op de telefonomon láttem, hogy még mindig bőven Magyarországop vagyok, op de rédicsi erdőben, en igazából egyre inkább távolodtam op de határtól. Balra kellett volna tar-

A 10. oldalon folytatjuk

praatje met 'Sanyi bácsi' (ome Alex) bedacht ik dat ik toch nog een poging wilde wagen mijn angst te overwinnen. Ik vroeg hem een foto van mij te maken als ik helemaal naar boven zou klimmen. Met een flinke dosis spanning in mijn lijf klom ik even later sport voor sport omhoog naar het ijzeren vlondertje hoog in de top, al waar ik me stevig vasthoudend aan de bouwvallige balustrade door Sanyi bácsi liet vereeuwigen. Het uitzicht naar alle kanten was natuurlijk adembenemend: je zag Kroatië, de skiberge van Maribor (op

Lendva, Csente (Centiba). Maar zoover stond die weg niet meer op de kleine stadsplattegrond van Lendva en al helemaal niet op de kaarten met een grotere schaal.

In de bocht vond ik inderdaad het door de koffiedame van Bánffy bedoelde bospad naar links. Het was aanvankelijk nog een karrenspoor en werd kennelijk veelvuldig gebruikt voor het vervoer van boomstammen. Na een poosje ging het karrenspoor over in een bospaadje en na plm. 2 km. lag er overdwars een grote

"Eerst moest ik mij als een aapje optrekken naar een hoogte van ruim tweeënhalve meter waar de ladder begon..."

ruim 80 km afstand!), de vallei van de Mura en de heuvels van Órség en Oostenrijk! Toch kon ik er niet voor de volle honderd procent van genieten, want ik dacht dat de roestige ijzeren constructie het elk ogenblik zou kunnen begeven...

Ik klom dus al snel weer naar beneden, nam mijn fotoestel over van Sanyi bácsi en ging verder op zoek naar de groene grens.

Een paar honderd meter verderop na de laatste huizen en een bijna overwoekerd bord met **Drzavna meja**, Staatsgrens, boog de weg naar rechts. Ik schatte dat die weg uiteindelijk terugleidde naar het volgende wijndorpje even ten zuiden van

boom met allemaal takken over het pad. Als je al met een fiets het bos in zou zijn gereden, dan eindigde de route hier! Misschien is dit wel de grens, dacht ik en klom er over- en doorheen. Ik keek op de digitale kaart in mijn telefoon en zag dat de grens nu inderdaad dichterbij kwam. Al gauw kwam ik ook verscheidene witte grenspalen tegen, waarop de opschriften RS en MK elkaar afwisselden. Beurtelings liep ik dus nog in Republika Slovenija of al in de Magyar Köztársaság. Saillant detail is dat ik bij een volgende wandeling een jaar later, na de 'machtsovername' door Orbán, toen de naam van Hongarije officieel was veranderd in Magyarország, merkte dat er moeite was gedaan om de ingegraveerde zwarte letter K weg te poetsen met wat witte verf. Zelfs een eenvoudige grenspaal moet zich hier dus conformeren aan de wil van het nieuwe regime.

Ongeveer anderhalve kilometer lang bleef de grens nu met mij mee lopen in noordelijke richting. Zo zou ik uiteindelijk niet in

Uitzicht vanaf halverwege de toren
Kilátás a lármafa felejáról...

Hongarije komen. Ik moest toch ergens naar rechts toe, naar het oosten, om in **Lendvakecskés**

ter rechts van mij plotse-ling een pad lopen parallel aan het mijne. Mijn speurdershart begon te kloppen en mijn GPS zei dat dat niets anders dan Hongarije kon zijn daar even verderop. Na zo'n honderd meter over mijn pad parallel langs het andere pad te hebben gelopen, zag ik ergens een streek witte verf op een boom waar

het gebladerde uiteenweek: een naar Hongarije en moet ik hon-

derden meters door het struikgewas, dacht ik. Maar toen zag ik door de bomen op zo'n 8 meter rechts van mij plotseling een pad lopen parallel aan het mijne. Mijn speurdershart begon te kloppen en mijn GPS zei dat dat niets anders dan Hongarije kon zijn daar even verderop. Na zo'n honderd meter over mijn pad parallel langs het andere pad te hebben gelopen, zag ik ergens een streek witte verf op een boom waar het gebladerde uiteenweek: een (geheime) doorgang!

'Ja, dit is het centrum van Lendvakecskés'
'Igen, ám, ez Lendvakecskés központja'

tanom, de nem sok ósvény volt ebbe az irányba. Így sosem értem volna haza, vagy legfeljebb csak a Lendva és Rédcics közötti autótúra jutottam volna. Een meszsi és niet kívánatos kerülő. Így hát niet was meer hater, mint talalomra, két kukoricaföld között átvágni nyugati irányba. Amikor már niet wistam tovább menni, látam a GPS-en, hogy Szlovënia már nagyon közel kellett, hogy legyen. A facsoport volt tehát a határ. Ismét átküzdöttem magam több tíz méternyi széles erdősávon, mire Szlovëniába jutottam. Niet sokkal később meglátam az ismert határmenti benzinkutat, és egy lefelé haladó földútra lestem. Tënyleg túlságosan északra érkeztem, és rögton meg is fogadtam, hogy legközelebb úgy megyek vissza, hogy megtaláljam zöldhatár-körutam hiányzó láncszemét!

Egy negyed órával később a közúton sétáltam vissza a határtól Lendvára. Egy gyalogtúra során sokkal többet lát az ember, mint az autóból. Hogy ez mennyire igaz, arra a Lendvától jobbra fent fekvő Hosszúfalun (Dolga Vas) jöttem rá. Annak ellenére, hogy már több mint 25 éve járok Lendvára, és már ki

tudja, hányzor autóztam ezen az úton Lendváról a határ felé, niet wistam, hogy itt egy szép zsidó temető található... micsoda békés lezárása egy izgalmas túrának.

Joodse begraafplaats
Zsidó temető

Egy évvel később

Lorschly András (lsd MM! 51) már évek óta szorgalmasan reklámozza a magyarországi gyalog- és kerékpárturizmust, és jelenleg Dél-Zalában egy biciklis szálló nyitásban dolgozik, emellett számos kerékpáros együttműködési projekt kezdeményezője az összefüggő szlovén Pomurje régióval. Tőle hallottam, hogy nyaraló csoportokkal gyakran járt már a Nagy-Tenke hegy kerékpárútján Lendvakecskéstől délre.

Aléirt túram után egy évvel úgy döntöttem, először ezt a kerékpárutat keresem meg.

Ik was nu nog slechts een paar stappen verwijderd van het grensfiets- en voetpad in Hongarije en een paar minuten later zag ik al een paar huizen, een oude caravan en wat groententuintjes: de bewoonde wereld! Een bord met het opschrift **IJzerengordijnpad** in het Engels maakte me helemaal blij. Kennelijk was ik op een internationale wandel- en fietsroute beland langs de grens van Hongarije en Slovenië. Mijn ontdekkingsreis had in ieder geval iets opgeleverd.

Op de veranda van een van de oude huisjes zat een vrouw. Ik vroeg haar, in het Hongaars, of ik inderdaad in Lendvakecskés was. 'Igen,' zei ze, in het centrum! De vrouw, laat ik haar maar Erzsike noemen, zat paddestoelen schoon te maken: de oogst van een dag plukken in het Rédcics-woud. Trots toonde ze me twee stuks **vargánya**, eekhoorntjesbrood. Een slokje wijn als verfrissing sloeg ik niet af en ik belde even naar mijn vrouw: alles prima, ik zit in Hongarije! Natuurlijk moest ik Erzsike even vertellen waar ik vandaan kwam en hoe ik gelopen was. Ja, haar man Feri kent die paden wel, zei ze, 'hij ging altijd op de brommer de groene grens over naar Lendva, ook vroeger al... En die uitkijktoren is de **lármafa**,' vertelde ze me, letterlijk de lawaaiboorn, en eigenlijk een overblijfsel uit de tijd dat men elkaar waarschuwde als de Turken in aantocht waren. Er werd dan ofwel flink getetterd van boven of er werd een vuurtje gestookt en de vuur- of rooksignalen duiden op onraad.

Hoe spannend de heenweg ook was geweest, toch wilde ik liever niet dezelfde weg teruggaan. Ik wilde een rondje lopen en iets noordelijker een weg zoeken, om uiteindelijk uit te komen op het punt waar ik de allereerste keer was gestrand. Daar moest toch ook wel een pad lopen, was mijn inschatting. Dus vroeg ik Erzsike of er nog meer paden waren terug naar Slovenië. Tja, zijzelf wist dat niet precies, maar haar man Feri kon dat wel vertellen. Hij was nog even in het bos paddestoelen aan het zoeken. Samen liepen we een stukje een bospaadje op dat achter hun huis begon en riepen keihard door het bos: 'Feri...' Maar

hij was te ver, er kwam geen antwoord. Ik besloot het er maar op te wagen en dat pad in ietwat noordelijke richting te volgen. Er waren hier meerdere kruisingen, ik zag verscheidene mensen op zoek naar paddestoelen, maar op de GSM zag ik dat ik nog steeds helemaal in Hongarije zat, in het bos van Rédcics en eigenlijk geleidelijk steeds verder van de grens af kwam. Ik zou eigenlijk links moeten aanhouden, maar veel paadjes waren er niet die richting uit. Zo zou ik nooit thuis komen, of althans uiteindelijk uitkomen bij de autoverbinding tussen Lendva en Rédcics. Een verre en ongewenste omweg. Er bleef niets anders over dan maar lukraak tussen twee maisvelden door te lopen in westelijke richting. Toen ik niet meer verder kon, zag ik op mijn GPS dat Slovenië heel dichtbij moest liggen. Een bosschage vormde hier kennelijk de grens. En wederom baande ik me een weg door de tientallen meters brede strook bos en ik kwam uit in Slovenië. Daar zag ik even later het bekende tankstation aan de grens al

Over de groene grens terug
Visszafelé a zöld határon

liggen en vond ik de boerenweg naar beneden. Ik was inderdaad teveel naar het noorden uitgekomen en nam me meteen voor een andere keer terug te gaan om de ontbrekende schakel in mijn rondje groene grens te vinden! Een kwartiertje later liep ik over de gewone weg van de grens naar Lendva. Tijdens een wandeling zie je veel meer dan vanuit een auto. Hoe waar dit is, bleek plotseling in het dorpje Hosszúfalun (Dolga Vas) dat pal boven Lendva ligt. Hoewel ik al ruim 25 jaar in Lendva kom en al ik weet niet hoe vaak over deze weg van Lendva naar de grens was gereden, wist ik niet dat er zich hier een fraai joods kerkhof bevond... voorwaar een serene afsluiting van een eneroverende wandeling.

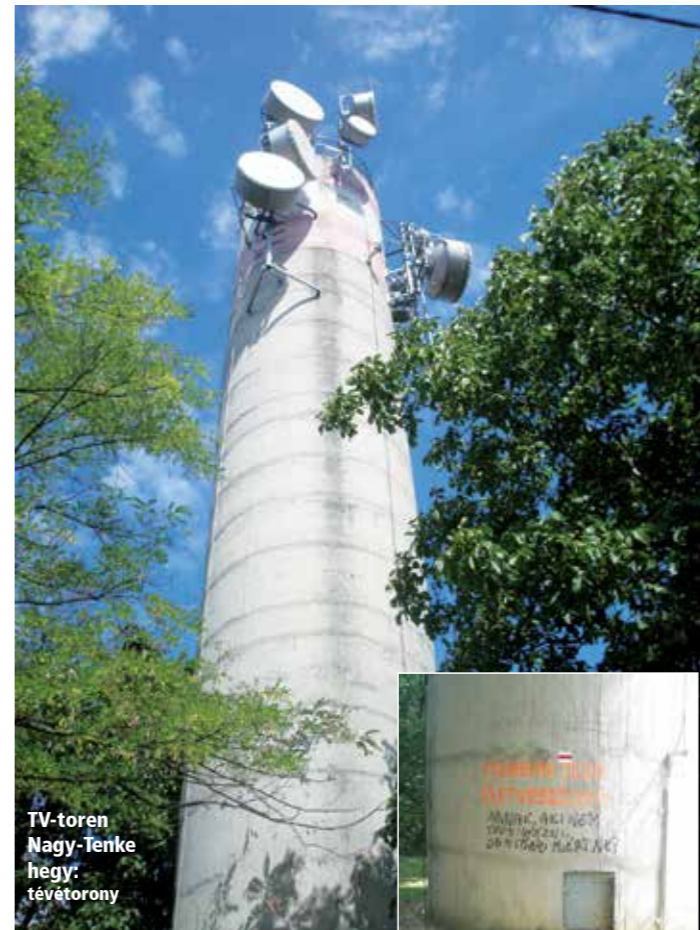
Kíváncsi voltam, hogy ez az az út lesz-e, ahol a korábbi túram során a Vasfüggöny út táblával találkoztam. A Nagy-Tenke hegy – amire nekem Erzsike néni a hátsó kertjük mögötti rétről már rámutatott – délebbre van, ezért úgy döntöttem, hogy a határ közelébe érve még inkább jobbra fogok tartani. Ekkor volt az, hogy láttam a határmenti magyar oszlopoknak az akkori politikai helyzethez igazítását, és egy erdőreszen, ahol egy évvel azelőtt még niet jártam, magasan a fák között egy igazi hidegháborús örösztra bukkantam. Ez az ósvény is egy darabig a határ mellett haladt, de mivel előbb akartam kelet felé fordulni, mint egy évvel azelőtt, hamar jobbra kanyarodtam. Ez az útvonal egy mély völgyben haladt az erdőben. Örültem, hogy viszonylag száraz idő volt, különben a legmélyebb részeken egészen biztosan bőrig áztam volna.

Most már látam a GPS-en, hogy a határ magyar oldalán lévő keresztet bicikliút már niet lehetett messze. Amikor azonban már nagyon közel kellett, hogy legyek, úgy tűnt, az ósvénynek vége. Újra át kellett magam küzdenem hat méter erdőn, ám ekkor egyszer csak egy igazi úton találtam magam! Egy kis aszfaltúton, ahol autók is jártak. Kicsit elidegenítő érzés volt: arról a kis útról egyáltalán niet lehetett látni, hogy itt egy Szlovëniából érkező sétaút lenne. Legközelebb csak a GPS-es útvonalpontom alapján tudtam volna megtalálni! Úgy tűnt, mintha egy időgépből pottyantam volna egy másik világba, erre a magyarországi útra. Azt, hogy az észak felé vezető út hova visz, még most sem tudom biztosan megmondani: ez a jövő

Vanaf verborgen bospad Hongarije in
Rejtett átjárón Magyarországra

nyár feladata lesz. De úgy sejttem, hogy végül Lendvakecskére vezet, tehát valóban a Vasfüggöny út feliratú tábla és a Vargányás Hölg, Erzsike borpincéje mentén halad. Ám én dél felé, a Nagy-Tenke hegy felé akartam

TV-toren
Nagy-Tenke
hegy:
tévétorony

menni, és onnan megkeresni a Lendvára visszavezető utat. A Nagy-Tenkehegyen egyébként szintén áll egy torony. Látványosságak gyönyörű, de sajnos ez a tévé- és kommunikációtorny niet látogatható. A **Nagy-Tenke hegy** borfalujának borpincéi után ugyanazon a völgyön ha-

Een jaar later

Van András Lorschly (zie MM! 51), die zich al jaren beijvert het wandel- en fietstoerisme in Hongarije te promoten en die momenteel in Zuid Zala een fietshotel opzet en tal van samenwerkingsprojec-

ten op fietsgebied initieert met de aansluitende regio Pomurje in Slovenië, had ik gehoord dat hij dikwijls over het fietspad langs de Nagy-Tenke hegy, zuidelijk van Lendvakecskés, was gefietst met groepjes vakantiegangers.

Een jaar na de hier beschreven wandeling besloot ik eerst op zoek te gaan naar dat fietspad. Ik vroeg me af of dat het pad was, waar ik op mijn eerdere tocht het bordje van de IJzerengordijnroute had zien staan. De Nagy-Tenke hegy, waarop Erzsike néni mij al had gewezen vanaf een weide achter hun achtertuin, lag meer naar het zuiden en ik besloot dus, in het bos nabij de grens aangekomen, meer rechts aan te houden. Het was nu dat ik zag dat de Hongaarse grenspalen aangepast waren aan de huidige status quo en in een stuk bos waar ik het jaar tevoren nog niet had gelopen zag ik nog een

echte koudeoorlogwachtpost hoog tussen de bomen. Ook dit pad liep een stukje langs de grens, maar omdat ik eerder in oostelijke richting wilde dan vorig jaar sloeg ik al gauw rechtsaf. Deze route voerde door een diepe vallei in het bos. Ik was blij dat het nogal droog was geweest, anders was ik vast en zeker kletsnat geworden in het diepste gedeelte. Ik kon nu op mijn GPS zien dat het gezochte fietspad aan de Hongaarse kant van de grens niet al te ver meer weg was. Toen ik er echter vlakbij moest zijn, hield het pad ogenschijnlijk op. Andermaal moest ik mij door zes meter bos wurmen, maar toen stond ik ook opeens op een echte weg! Een smal asfaltpad, waar ook auto's konden rijden. Een enigszins vervreemdend gevoel was dat: vanaf dit weggetje was totaal niet te zien dat hier het wandelpad uit Slovenië uitkwam. Alleen door mijn waypoint zou ik het later nog kunnen terugvinden! Ik leek wel vanuit een tijdmachine in een andere wereld gedropt op deze weg in Hongarije.

Waar de weg in noordelijke richting naar toe gaat, weet ik nog steeds niet met zekerheid te zeggen: dát moet ik komende zomer onderzoeken. Maar ik vermoed dat dat uiteindelijk naar Lendvakecskés voert en dus inderdaad langs dat bord van de IJzerengordijnroute en

ladtam át, amit az erdőben egszer már kerszteztem, és végül a túsám elején lévő erdőben kóttettem ki. Tehát egy valódi kórt tettem meg: a túsám sikerült!

Azt, hogy sikerül-e megtalálnom Rédcis sűrű erdeiben az első határmenti túsámból hiányzó lánczemet, a jövő nyáron kell kiderítenem. Mindenesetre megfogadom, hogy egyesítem a két útvonalat, és mindent pontosan rögzíték, hogy Ön is végig tudja menni ezen a túsán a szőlőhegyeken keresztül, a magyar-szlovén zöldhatár között. ■

Nagy-Tenke hegy laatste electrapaal villanyvezeték vége

langs het wijnhuisje van het eekhoorntjesbroodvrouwkje Erzsike. Maar ik wilde in zuidelijke richting gaan, naar de Nagy-Tenke hegy, en vandaar weer de weg terug naar Lendva zoeken. Op de **Nagy-Tenke hegy** staat overigens ook een toren. Een prachtig schouwspel, maar helaas was deze televisie- en communicatietoren niet toegankelijk. Langs de wijnkelders van het wijndorpje **Nagy-Tenke hegy** liep ik weer door hetzelfde dal dat ik eerder midden in het bos had doorkruist, en kwam uiteindelijk

in het bos uit bij het begin van mijn route. Een echt rondje dus: deze wandeling was gelukt! Of het mij ook nog lukt in het dichte woud van Rédcis de ontbrekende schakel te vinden in het eerste grenswandelrondje zal komende zomer moeten blijken. In ieder geval neem ik mij voor beide routes te combineren en precies te beschrijven zodat ook u deze wandeling over de wijnbergen en de groene grens tussen Hongarije en Slovenië kunt maken. ■

Lendvai látivalók

Aki szép és kellemes szállást keres Lendván, a szőlőhegyen lévő szállók bármelyikét felkeresheti: ilyen például a Pension Cuk vagy Bükcs Csárda, a helyi kemping (a termálfürdő mellett, gyönyörű kilátással a szőlőhegyek lejtőire), vagy a közeli Lipa szálló.

További látivalók Lendván: a kastély, amely egykor a Bánffy család lakhelye volt, a régészeti gyűjtemény mellett (a hetvenes években a környéken egy kőkor településre bukkantak)

Vakantiebungalow met fraai uitzicht Udülőház & kilátás

történelmi kiállításnak is helyet ad a város polgári fejlődéséről az 1860-1940 közötti időszakban. A helyi fagyaltot egy albán család működteti, akik Koszovóból származnak, és a környék legjobb fagyaltját készítenek. A helyi színház Makovecz Imre alkotása (lásd MM! 57. szám) és egy kávéház is helyet kapott benne. Emellett a Bánffy könyvesbolttal kiegészült magyar művelődési központ is isteni helyi süményeket kínál.

Ha minden a tervek szerint halad, akkor ezen a nyáron kerékpárt is bérelhet a Lipa hotelben és kempingben, és kellemes biciklizéssel töltheti el napjait a sík Muravölgyben Magyarországon és Szlovéniában, és a csatlakozó kisebb magyar utakon. Órség vidéke sincs messze, kerékpártávoiságon belül fekszik. Itt a www.huntravel.nl oldalon keresztül találhat szállást kerékpár-bérléssel, vagy (számos osztrák vendéggel!) a tizenöt kilométerre fekvő Lentiben is apartmant bérelhet a helyi termálfürdőnél, ahonnan kisvasút vizs Csömödérre és Kistolmácsra (annak tavához) (lásd MM! 51. és 57. szám). 2013. június végétől Lorschys András által kezdeményezett kerékpáros szállójában is megszállhat Lispezsentadorjánon (ahol kerékpárt is bérelhet), és innen akár egy szép egynapos kirándulást is tehet a Szlovéniába vezető zöldhatár mentén és azon túl. Remélem, találkozunk idén nyáron Lendván!

Goede reis! Jó utat! Srečno pot!

Logeren in Lendava

Wie een heerlijke en fraaie verblijfplaats zoekt in Lendva, kan prima terecht in een van de pensions op de wijnberg, Pension Cuk of Bükcs Csárda, op de plaatselijk camping (gelegen aan het thermaalbad met prachtig uitzicht op de wijnhellingen), of in het naastgelegen hotel Lipa.

Er is meer te zien in Lendva: in het kasteel, dat ooit de verblijfplaats was van de familie Bánffy, is naast een archeologische verzameling (er is in de jaren zeventig in de omgeving een nederzetting uit de steentijd blootgelegd) ook een historische tentoonstelling te zien van de burgerlijke ontwikkeling van het stadje in de periode 1860-1940. De plaatselijke ijsalon wordt gerund door een familie van Skiptaren, die oorspronkelijk uit Kosovo komen en die het beste ijs maken van de wijde omgeving. Het plaatselijke theater is een schepping van Imre Makovecz (zie hierover MM! 57) en heeft ook een koffiesalon. Ook het Hongaars cultureel centrum annex boekwinkel Bánffy heeft over heerlijk streekgebak in de aanbieding.

Burcht, kerk, theater A vár, a templom és a színház

Als het allemaal is gegaan zoals gepland, dan kunt u deze zomer ook fietsen huren bij Hotel en Camping Lipa en een paar dagen heerlijk fietsen door het vlakke Muradal in Hongarije en Slovenië en de aansluitende weggetjes in

Hongarije. Ook de regio Órség is niet al te ver en ligt binnen fietsafstand. U kunt daar via www.huntravel.nl onderdak krijgen met fietsverhuur of u kunt (met vele Oostenrijkers!) ook in het vijftien km verderop in Hongarije gelegen Lenti een appartement huren bij het plaatselijk thermaalbad, waarvan ook het smalspoorlijntje vertrekt naar Csömödér en (het meertje van) Kistolmács (zie MM! 51 en 57).

Ook kunt u vanaf eind juni 2013 terecht in het fietshostel van András Lorschys in Lispe-

szentadorján (tevens verhuur van fietsen) en eventueel daarvandaan een mooie dagtocht maken langs en over de groene grens naar Slovenië. Misschien kom ik u deze zomer wel tegen in Lendva!

Goede reis! Jó utat! Srečno pot!

Toren van Babel of reële investering?

Op de voorgaande bladzijden hebt u kunnen lezen hoe uw redacteur zich placht te vermaken in en rond het stadje Lendva. Behalve heerlijk wandelen kun je er ook prima zwemmen, fietsen en wijn drinken. In augustus is er een ketelkookfestijn en in september de szüret (wijnogstfeest). Toch trekt men niet veel toeristen uit West-Europa, voornamelijk Oostenrijkers komen er goedkoop baden in het lokale thermaalcomplex.

Maar onlangs stond er in het plaatselijke Hongaarse weekbladje Népújság het volgende bericht: 'Het is heel wel mogelijk dat het zich slechts traag ontwikkelende toerisme in Lendva en omgeving (mooie eufemisme!) een nieuwe impuls gaat krijgen door de bouw van een 50 m hoge uitkijktoren met restaurant en souvenirwinkel!'

Het project (eigenlijk een idee) moet tot stand komen met flink wat (Europese) subsidie en heeft een voorlopige begroting van €750.000,-. De toren zou moeten verrijzen in de buurt van de bestaande 'piramida' of alarmtoren. Ik ben benieuwd. Als u nog rustig wilt wandelen over de wijnhoeven van Lendva naar de groene grens, doe dat dan nog deze zomer. Voor uw gemak heeft men in 2012 alvast nieuwe bewegwijzering geplaatst. Mocht u in het lokale toeristenbureau komen, vertel dan eens hoe u geïnformeerd bent over Lendva. Leuk voor Most Magyarul! Hongarije Magazine! (Evs)

A Budapest-Ljubljani vasútösszeköttetés

E mberemlékezet óta jár az ország délnyugat-dunántúli régióiba Budapestről vonat. A korábbi, Budapestet Velencével összekötő járatot a Dél-Tirolból eredő, Dél-Ausztrián keresztül folyó Drau folyam magyar neve alapján **Dráva**-nak keresztelték. A Dráva Ausztria után Szlovénián hőmpolyög keresztül, hogy azután határfolyóként szolgáljon Horvátország és Magyarország között. A Dráva InterCity Budapest Keleti Pályaudvarról indulva, Székesfehérvárt és Siófokot érintve, a Balaton déli partján haladva, Nagykanizsán keresztül Murakeresztúrnál lépte át a magyar határt, ahonnan Zágrábon keresztül, a szlovén fővárost, Ljubljanát érint-

ve Velencében ért útjának végső állomásához.

A magyar (és később a szlovén) kormánynak Horvátország és Szlovénia függetlenségének elnyerése után azzal a problémával kellett szembesülniük, hogy a vasútvonal ezek után nem egy (Jugoszlávián) hanem két országon (Szlovénia és Horvátország) halad keresztül, ami az üzemi költségek jelentős növekedését vonja maga után. Ráadásul azzal is számolniuk kellett, hogy akkoriban Magyarország és Szlovénia már az EU tagállammá válás útjára lépett, míg Horvátország (akkoriban) még nem. A két országot összekötő leg-rövidebb vasútvonal nyilvánvalóan Zágrábon keresztül vezetett, viszont kétséges volt, hogy Horvátország vajon milyen hosszú ideig szándékozik részt venni ebben a közös vállalkozás-

Tekst David Nijenhuis
Foto's David Nijenhuis & EVS
Fordította Csonka Kis Andrea

Sporen toen en nu van Budapest naar Ljubljana

V anuit Budapest rijden er sinds jaar en dag treinen naar het zuidwesten van Transdanubië, waaronder de voormalige dagtrein van Budapest naar Venetië die aangeduid werd met de naam **Drava**. Deze naam is ontleend aan de rivier die ontspringt in Zuid-Tirol en vervolgens door zuidelijk Oostenrijk stroomt, waar hij de Drau heet. De Dráva stroomt verder via Slovenië en is daarna een tijdlang de grensrivier tussen Kroatië en Hongarije.

Destijds begon de Intercity op station **Budapest Keleti** en reed via Székesfehérvár langs de zuidrand van het Balatonmeer onder meer langs Siófok en Nagykanizsa en bereikte bij Murakeresztúr of Gyékényes het voormalige Joegoslavië. Hier reed de trein via Varaždin en Zagreb naar de toenmalige deelrepubliekshoofdstad Ljubljana (en verder naar Venetië).

Toen Kroatië en Slovenië de onafhankelijkheid uitriepen, begonnen de Hongaarse (en tevens de Sloveense) overheid – én de bijbehorende spoorwegen – te beseffen dat een treinrit door een extra land de exploitatiekosten enorm opdreef, zeker toen gelet op de nabije toekomst dat Hongarije en Slovenië spoedig EU-lidstaten zouden worden, maar Kroatië (destijds) (voorlopig) nog niet. Al was de route via Zagreb qua kilometers de kortste route, het was destijds al de vraag, hoelang Kroatië nog wilde blijven meebetalen aan deze trein. Bovendien zouden alle deelnemende landen veel geld kwijt zijn aan de intensieve grenscontroles, omdat de trein eerst het Schengen-gebied zou verlaten en een paar uur later weer binnen zou komen. Maar op militair gebied speelde vooral

Doorlezen op blz. 15 ←